

Uspešna zgodba neke manjšine

BORIS JAUŠOVEC

Danes štajerski Slovenci v Potrni, po nemško Laafeldu, pri avstrijski Radgoni slavijo dvojni jubilej. Dvajset let je minilo od nekega junijskega večera, ko se je na pobudo filozofa in teologa Wolfganga Gombocza z Univerze Karla-Franca v neki graški oštariji zbralo okoli dvajset njegovih kolegov profesorjev in še nekaj študentov in so ustanovili Društvo sedmi člen za avstrijsko štajersko. Takrat, leta 1988, je Jugoslavija še obstajala, toda vprašanje te že precej asimilirane manjšine v odnosih z Avstrijo nikoli ni načelnjalo. Zakaj, se lahko samo vprašamo, saj je namreč prav sedmi člen avstrijske državne pogodbe, katere sopodpisnica je bila Jugoslavija, tudi štajerskim Slovincem zagotavljal vse pravice, ki so še danes aktualne tako za koroške Slovence kot za gradiščanske Hrvate. Ob ustanovitvi društva, za tiste čase z izjemno provokativnim imenom, je Jugoslavija ostala zmedena, Avstrija pa ogorčena. Predsednik štajerskega deželne zbora Franz Wegart je vzkliknil: "Štajerskih Slovincem pri nas vendar nimamo!" Pa jih je ljudsko štetje leta 1991 naštel 1700. Leta 2001 jih je bilo še petsto več, namreč čez 2200.

Drugi jubilej pa je desetletnica odprtja kulturnega in logističnega hrama manjšine v Potrni, namreč Pavlove hiše. Vmes se je društvu in manjšini, ki ni bila priznana, ki se je otepala s finančnimi in kadrovske težavami pa neprijetnim okoljem in sumničavimi pogledi, zgodilo še marsikaj. Takratna predsednica društva Andrea Haberl Zemljčič je na dom leta 1993 dobila pisemsko bombo. Njena prisebna mati na srečo sumljive pošte ni odprla in jo je odnesla na policijo. Ta incident je bil kaplja čez rob in zdelo se je, da bo društvo po petih letih

pristalo na tleh in razpadlo. Ustanovitelj Gombocz je poskušal z radikalnimi predlogi, ki pa se niso prijeli, in kasneje je Gombocz društvo, katerega oče je bil, nikoli pa njegov predsednik, nekolikanj zagrenjeno zapustil. Vajeti je prevzel Branko Lenart, umetniški fotograf iz Gradca in predavatelj na tamkajšnji Višji zvezni tehnični šoli za umetnost in oblikovanje. Z njegovim mirnim vodenjem - ki ga je sprva prevzel začasno, kot je mislil, le za eno leto, nato pa je ostal predsednik 13 let - so se začela obzorja štajerski manjšini jasni. Štajerski Slovenci so dobili kooptirane člana v manjšinskem sosvetu koroških Slovencev pri uradu zveznega kanclerja - določeno so že od leta 2003 polnopravni člani sosveta -, kot manjšinske predstavnike so jih začeli vabiti v Ljubljano. Neuspeli poskus bombnega napada je po vsej Avstriji in tudi v Sloveniji sprožil veliko solidarnost do društva in še več simpatij do izginjajoče manjšine. S podporo Avstrije, Slovenije in številnih prostovoljnih donacij je društvo v Potrni odkupilo nekdanjo domačijo slovensko-madžarskega intelektualca, docenta južnoslovanskih jezikov v Szegeđu Avgusta Pavla, rojenega 1886 v bližnji Cankovi, umrlega leta 1946 v Sombotelu. Nos za ta nakup je spet imel Wolfgang Gombocz. Nekaj mesecev pred otvoritvijo je avstrijski policiji le uspelo prijati pisemskega bombaša Franza Fuchsa. Pri preiskavi so pri njem našli dve novi bombi, podtaknjeni v cvetlična lončka, ki jih je menda nameraval sprožiti prav pred Pavlovo hišo. Tudi ta detajl, čeprav je šlo za zmešanega človeka, vendarle kaže, kako uničujoče so delovali predsodki zoper slovensko štajersko manjšino. Leta 1998 je bila nato velika otvoritev Pavlove hiše, le malo kasneje pa sta jo obiskala takratni predsednik Slovenije Milan Kučan in takratni predsednik avstrijskega parlamenta Heinz Fischer, sedanjí avstrijski predsednik. Ta obisk je prebil led v dojemanju društva in Pavlove hiše, saj okolica nanju ni več mogla gledati kot na sovražni element. Je pa zanimivo, da je

Štajerski Slovenci so dobili prva dvojezična cestna kažipota

Kleine Zeitung iz Gradca o srečanju med predsednikoma poročal, ni pa povedal, kje točno sta se sestala. Šele ko je leta 2001 Pavlovo hišo obiskala deželna glavarka Štajerske Waltraud Klasnic, se je tudi to končno spremenilo in pregrade v glavah so padle.

Pa saj mediji dogajanja na štajerski južni meji že dolgo niso mogli več ignorirati. Pavlova hiša in Društvo sta namreč v goste vsa ta leta vabila vrhunske likovne in glasbene ter druge umetnike. Res je, da je pri večini prireditelj šlo za moderno umetnost, ki pretežno kmečkemu okolju ob meji ni bila posebno blizu, čeprav so tamkajšnje prireditve presegale ne le deželne, temveč tudi državne meje. Sedaj pa v Potrni že nekaj let nastopa domači, hišni mešani zbor, ki poje štajerske ljudske pesmi v slovenščini in nemščini, tam je večkrat nastopala tudi slovensko-avstrijska štajerska pesnica in pisateljica Josefa Prelog, in vse več domačinov se ne boji več priti na prireditve v Pavlovo hišo.

Društvo sedmi člen in Pavlova hiša sta resnična zgodba o uspehu, o uspehu neke že skoraj povsem asimilirane in odpisane manjšine. Ker so začeli iz nič, so morali postaviti najprej na akademske kroge, nato na multikulturalnost in na vabo učenja jezika sosedu. Upam, da sicer to ni slika avstrijske Koroške v neki ne tako daljni prihodnosti, čez dvajset ali trideset let, saj tam vendarle ni nuje za tak razvoj. Danes se na Štajerskem kar 340 otrok fakultativno uči slovenščine v ljudskih in glavnih šolah ter še v treh višjih poklicnih šolah. Od Ivnik/ Eibiswalda, do Cmureka in Radgone, vse tja do Feldbacha in celo Brucka an der Mur. Lani je bilo pri fakultativni slovenščini 250 otrok, še pred trinajstimi leti nobenega. Od leta 2003 so pri društvu izdali tudi 13 znanstvenih in pet beletrističnih knjig, o manjšini posneli dokumentarec.

In še en uspeh Društva sedmi člen je treba omeniti. O njem bo danes ponosno spregovorila sedanja predsednica Susanne Weitlaner. Od minule srede imajo tudi štajerski Slovenci prva dvojezična cestna kažipota, ki vodita do Pavlove hiše. Prvi stoji ob izhodu iz avstrijske Radgone in drugi v Potrni. Weitlanerjeva pa napoveduje, da imajo še zamisel v kakšni od vasi radgonskega trikotnika postaviti tudi dvojezični krajevni napis. Pet odstotkov slovensko govorečega prebivalstva v vasi bi utegnili biti dovolj. V radgonskem trikotniku je namreč ob zadnjem ljudskem štetju slovensko govorilo šest odstotkov prebivalcev.

Ali lahko zvok zruši režim?

IGOR VIDMAR
PUBLICIST

Kaj pomeni "zrušiti režim"? Če to pomeni najprej spodkopati njegovo ideološko/vrednostno legitimnost, načeti njegov "simbolni red" in samoumevnost, je odgovor na naslovno vprašanje pozitiven. Če to drži, potem je bil zvok "punka pod Slovenci" med prvimi rušitelji, že konec sedemdesetih. To izrečem še toliko lažje, ker ta zvok in cela ta "scena" nista dobila in ne moreta več dobiti ne spomenikov ne odlikovanj ne pokojnin (z redko izjemo, ki potrjuje pravilo).

Prvo idejo o tem, da lahko "zvok zruši režim", je podpisal nemu oskrbel J. Attali v knjigi Hrup - Politična ekonomija glasbe, dostopen v italijanskem prevodu leta 1978, delno prevajan/predvajan na Radiu Student. V tem delu se namreč pojavi teza o preroški in subverzivni moči glasbe; avtor izhaja iz Platonovih misli o glasbi v Državi: "... ljudje, ki skrbijo za polis, morajo... v vseh okoliščinah... paziti na to, da se v telovadbi in muzični umetnosti ne uvajajo novosti v nasprotju z redom... Treba se je namreč varovati pred spreminjanjem muzične umetnosti (v) novo obliko, kot da se s tem v celoti izpostavlja mo nevarnosti. Da, nikjer se ne spreminjajo načini (izvajanja) v muzični umetnosti, ne da bi se spremenili tudi najpomembnejši politični zakoni..." Tako je Platona prevedel Gorazd Kocijančič.

Prvo lokalno filozofovo izjavljanje na temo režima in muzične umetnosti - če preskočimo esej dr. Rupla To morate preslišati v reviji Teleks ob izidu prve male plošče Pankrtov - prihaja, kolikor vem, od Slavuja Žižka v uredniškem predgovoru prvih Punk Problemov leta 1981, kjer med drugim zapiše: "Punk dobesedno uprizarja zatrti razsežnost 'normalnega' in že s tem osvobaja, uvaja neko potujitveno distanco... Tako se npr. rado poudarja mazohizem, iracionalno nasilje, 'anarhizem' itd. punka. Toda punk vpelje distanco prav v tem, ko te elemente uprizarji, jih 'prinese na dan...' prav odsotnost eksplicitne 'perspektive' nakazuje, da nam punk že govori iz nekega 'utopičnega', 'neodtujenega' mesta. Punk zgošča torej kot simptom... vse tisto, čemur pravimo v abstraktnem idejnopolitičnem žargonu 'vladavina tehnobirokratskih sil', 'nerazvitost samoupravnih razmerij', 'meščanska in malomeščanska ideologija, ki obvladuje naš potrošniški vsakdan', itd." (Povzeto po zborniku Punk je bil prej, Ljubljana, 2002) Ta kritika/kompliment odgovornega urednika in "člana ZK, komunistična" je poleg nekaj izpustov

omogočila, da so Punk Problemi sploh izšli.

Dvajset let kasneje je Tine Hribar v svojem prispevku za zbornik Punk je bil prej zapisal: "Brez stresa, ki ga je v politiki in kulturi povzročilo dveletno delovanje Pankrtov, tudi pobude za Novo revijo v letu 1980 ne bi bilo. Še več, vse bolj sem prepričan, da brez Pankrtov in valovanja, ki se je širilo za njimi in okoli njih, komunistična oblast sploh ne bi pristala na začetek izhajanja Nove revije sredi leta 1982. Do izida njene prve številke je prišlo v času promocije Državnih ljubimcev ter nove, ostre faze ideoloških napadov na Pankrte in šikaniranja s strani politične policije." (Punk je bil prej, Ropot/CD, 2002) Tu se mi zdi prav dodati: glavnine medijsko-policijskega šikaniranja je bil deležen novi punk - novi bendi, mlajši pankerji in pankerice, punk kot množičen vsakdanji pojav/gibanje v samem centru.

Približno istočasno je dr. Mladen Dolar - član Žižkove "trojke" - v zborniku Nacionalna identiteta in kultura (ICK Ljubljana, 2003) zapisal o Pankrtih in Laibachu naslednje: "... alternativa se je v imaginariju povezovala z določeno (vladajočo) politično opcijo, tako da se je sovražnik nacionalno-identitete kulture prelevil v slovensko unikatno čudo: 'alternativo na oblasti'. O tem naj bi pričalo 'denimo' to, da je liberalni kulturni minister 'v indikativni gesti... odkril spominsko ploščo v spomin na prve nastope Pankrtov... in jih s tem v nazaj napravil za državotvoren bend, Laibach pa se je lahko pojavil na državni proslavi in se v zadnjih publikacijah skuša predstaviti kot eden prvih glasnikov 'slovenske pomladi' - iskreno upam, da se jim bo ta kost zataknila v grlu."

Tu kaže navesti dejstva: odkrite spominske plošče Pankrtom leta 1997 je bil performans in simulacija na sledi laibachovske "nacionalne identifikacije" z državo, ki z zadevo ni imela formalno nič. Spominska plošča je bila "virtualna", res pa je bila pred dvema letoma kopija na željo Gimnazije Moste inštalirana v njeni avli - tako rekoč kot obeležje performansa. "Državna proslava", ki naj bi bila postavila Laibach na oblast, je bila otvoritev Evropskega meseca kulture v Cankarjevem domu 1997. Nadvse "hrupen" nastop Laibacha ob simfoničnem orkestru Filharmonije s projekcijami Hartfieldovih kljukastih križev na državno publiko in govor Petra Mlakarja v mesarskem predpasniku sta škandalizirala kulturno in politično javnost (glej poročilo v Delu Nadškof Rode je odšel s prireditve) in skoraj odnesla umetniškega vodjo Filharmonije. Ampak s to motnjo bi lahko opravil Hegel: če se dejstva ne ujemajo s teorijo, toliko slabše za dejstva.

Vendar najdemo tudi filozofovo pričevanje o "državni proslavi" - v knjigi esejev G.

Ob 20. obletnici koncerta za JBTZ

Kocijančiča Tistim zunaj (Ljubljana, 2004). V eseju "Škandal" Laibach pravi: "Da glasba postane res 'zla', da se poveže z Zlom in tako opredeli, potrebuje mejo, razmejitve, samodefinicijo. Potrebuje uvodni govor ali 'besedilo'. Gre pa za besedilo oz. govor in "satanistično liturgijo" P. Mlakarja, ki je bistveno prispevala k temu, da "je bila otvoritev škandalozna kot poraz zahodnega humanizma in njegovih vrednot". Za kristjane naj bi bil ta "ljubljanški dogodek onkraj vsakega moraliziranja eshatološko znamenje... Videli smo namreč lahko, kaj bo počel establishment, ko se bodo ustoličevali antikristi. Ploskal bo, ne da bi vedel, kaj dela."

In smo že pri današnji teoretsko-praktični simpotmatski odnosa do rušilnosti "hrupa": "predlog projekta" proslavitve 20. obletnice Odbora za varstvo človekovih pravic in procesa proti četverici (naročnik Igor Bavčar) je za "osrednji dogodek" na Prešernovem trgu predlagal program, "zasnovan kot koncert" - pač po zgledu kulturnega mitinga 1988. Vendar si je naročnik premislil - koncerta ne bo. Približno istočasno je izšel prevod na začetku omenjene knjige J. Attalija Hrup iz leta 1977. V spremni besedi Hrup in glasba dr. Dolar ne omeni ne punka ne Laibacha. A zakaj bi ju moral - živimo v svobodni deželi. Seveda so razlogi za to lahko tudi teoretski, tako kot za skeptizem o sedanji in bodoči subverzivnosti zvoka. Sam menim, da je popularno-glasbeni "hrup" še vedno lahko subverziven, "neodtujen" in "utopičen", manj v digitalni obliki medmrežne brezplačne menjave, bolj pa v živi, koncertni, družbeni, alter-kulturni obliki, kakršna se še vedno dogaja z množico avtonomnih bendov, društev, klubov, aktivistov, dogodkov na robu in proti režimu dominantne (medijske, pop) kulture. Seveda je to lahko bolj začetek konca kot konec začetka, a to je že druga (2)godba, o kateri bo, kot vselej, najprej odločila praksa s poezijo.

Center za pravno informatiko skupaj s Pravno fakulteto Maribor ter Fakulteto za elektrotehniko, računalništvo in informatiko

VABI
na četrto konferenco

<inpro2008/>

informatika in pravo. maribor, 12. junij 2008

V prostorih Fakultete za elektrotehniko, računalništvo in informatiko, Smetanova ulica 17 v Mariboru

SEKCIJE KONFERENCE

IT in pravo - med zasebnostjo, nadzorom in učinkovitejšim vodenjem postopkov
E-poslovanje v pravosodni praksi
Elektronsko poslovanje, e-izvršba, revizorji
Okrogla miza o e-poslovanju: Dvoboj pravnikl - Informatiki

PRIJAVE IN INFORMACIJE

CEPRIS d.o.o., Hočka ulica 17, 2000 Maribor
Tel: (0590) 30 671, (041) 722 772, Faks: (0590) 30 672
E-pošta: info@cepris.si

POKROVITELJI

<http://www.cepris.si/inpro2008>